

HEYVANDARLIQ KOMPLEKSLƏRİNDƏ MİKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİN QORUNMASI

Əliyev İ.Ə.¹, Səmədova G.S.²

¹AMEA Mikrobiologiya İnstitutu,

²Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kolleci

ilham-aliyev-59@mail.ru

Hal-hazırda respublikamızda mütarəqqi texnologiyalar əsasında inşa edilən xeyli sayda müasir heyvandarlıq kompleksləri mövcuddur və burada təcrübəli təsərrüfat işçilərinin gərgin əməyi nəticəsində həm atlıq, həm də südlük istiqamətlərində cins mal-qara yetişdirilməkdədir. Lakin son zamanlar ətraf mühitə antropogen təsirin güclənməsi bioekoloji tarazlığın pozulmasına səbəb olmuşdur ki, bu da heterotrof blokun, o cümlədən göbələklərin, xüsusən opportunist nümayəndələrin fəallaşmasına gətirib çıxarmışdır. Müxtəlif yollarla heyvandarlıq komplekslərinin daxili mühitinə miqrasiya edən mikroskopik göbələklərin aktivləşmiş opportunist nümayəndələri saxlanılan heyvan orqanizmlərinə endogen və ya ekzogen yolla yoluxaraq müxtəlif xarakterli mikotik patologiyaların törədicilərinə çevrilir və məhsuldarlığın nəzərəcarpacaq dərəcədə aşağı düşməsinə səbəb olur. Odur ki, heyvandarlıq komplekslərində yayılan mikroskopik göbələklərin həm heyvanların, həm də insanların həyatında risk faktorunu kimi öyrənilməsi, bu istiqamətdə aparılan tədqiqatların əsas məqsədi də heyvandarlıq komplekslərində formalaşan mikobiotanın struktur təşkilinin, növ müxtəlifliyinin, orada saxlanılan heyvanların və çalışan insanların mikoloji təhlükəsizliyinin qorunmasının öyrənilməsindən ibarət olmuşdur.

Tədqiqatın gedişində qeydə alınan patologiyaların əsas törədiciləri kimi aşağıdakı potensial patogen göbələklər müəyyənləşdirilmişdir. Belə ki, *Penicillium chrysogenum* həm heyvan, həm də insanlarda sistem xarakterli mikozların, *Fusarium moniliforme* mikotoksikozların, *Aspergillus fumigatus*, *A. niger*, *A. ochraceus* aspergillozun, *Mucor circinelloides* dermatik mikozların, *Alternaria alternata* və *A. tenuissima* dermatofitozların, *Trichoderma viride* dermatitlərin, *Rhizopus nigricans* və *R. oryzae* mukoromikozların, *Claviceps purpurea* ergotizmin, *C. paspali* titrətmə toksikozunun, *Trichophyton mentagrophytes* və *T. verrucosum* dəmrovun, *Microsporium gypseum* və *M. canis* tük tökülməsi və ya keçəlliyin əsas törədiciləri olduqları eksperimental olaraq sübuta yetirilmişdir. Qeyd edək ki, ferma binalarında həm saxlanılan heyvanların, həm də orada çalışan insanların mikoloji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında mütəmadi olaraq mikoloji analizlərin aparılması olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki istər heyvanlardan, istərsə də insanlardan götürülən nümunələrin ardıcıl mikoloji ekspertizası nəticəsində patoloji material müəyyənləşdirilir. Məhz bundan sonra qeydə alınan kliniki bioloji formaların patogenlik aktivliyini məhdudlaşdırmaq üçün antifungal təsir mexanizminə

malik hansı preparatlardan istifadə olunması dəqiqləşdirilməlidir. Bu məqsədlə kliniki praktikada işlənən effektiv antifunqal təsirə malik preparatlardan, o cümlədən atfoterisin, nistatin, klotrimazol, flukonazol, ketakonazol və s. istifadə olunur. Eyni zamanda heyvandarlıq komplekslərində yaradılan sanitariya-gigiyenik şərait, görülən profilaktik epidemioloji tədbirlər, o cümlədən geniş spektrli biosid təsirə malik güclü dezinfeksiyaedici preparatlardan istifadə edilməsi də bina daxilində bioloji çirklənmə səviyyəsini nəzərəcarpacaq dərəcədə azaldır.

Məlum olmuşdur ki, biosid təsirə malik preparatlardan ("Suksisan", "Sandim", "Farmayod", "Monoklavit", "Qlutar", "Belsteril", "Vitan", "Bromsept", "Alaminol", "Vetoksid", "Penoxlor" və s.) bioaerozollaşdırılmış formada istifadə olunması effektiv nəticələr verir. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, heyvandarlıq komplekslərində aparılan dezinfeksiya işləri zamanı istifadə olunan biosid təsirə malik preparatlar nə heyvanların məhsuldarlığına, nə onların sağlamlığına, nə də orada çalışan insanların səhhətinə hər hansı bir neqativ təsir göstərmir.

Beləliklə, heyvandarlıq komplekslərində məskunlaşan göbələklərə qarşı antifunqal xassəyə malik biosid preparatlarından istifadə olunması onların patogenlik aktivliyini praktiki olaraq sıfıra endirir. Başqa sözlə desək, mikotik mənşəli patologiyaların radial istiqamətdə yayılma vektorunu kifayət qədər məhdudlaşdırır və çox ciddi tibbi-sosial epidemioloji problemlərin qarşısını alır.